

Vrouwelijke Diakenen

In dit artikel meng ik mij in een discussie over wel of niet vrouwelijke diakenen. Het is niet voor het eerst dat hier in de gemeenten van Christus over gesproken is. We weten dat in 1575 in Wesel er vrouwen waren in het diakenschap.

Ook in de jaren '20 van de 20ste eeuw is in de Gereformeerde Kerken erover gesproken. Prof. Dr. K. Schilder heeft zich in een gelijknamig artikel in de Gereformeerde Kerkbode van 17 september 1921 over dit uitgesproken. Ik bespreek hetzelfde onderwerp aan de hand van dit artikel.

Eerst wijs ik op de belangrijkste Bijbelplaatsen met betrekking tot diakenschap en dienstbaarheid (uitsluitend Nieuwe Testament).

Vervolgens kijk ik wat de belijdenisgeschriften, Formulieren en Kerkorde hierover zeggen.

Aan het einde komt mijn conclusie.

Bijbel

Wat wordt er in de Bijbel over diakenschap gezegd?

Het diakenschap komt pas om de hoek kijken in de gemeente van Jeruzalem wanneer er problemen ontstaan rondom het uitdelen van goederen en gaven van de gemeenten aan de weduwen. De Grieks-sprekende weduwen zouden achtergesteld worden bij de Aramees-sprekende (Hand. 6:1). De Apostelen dragen de gemeenteleden op 7 mannen uit hun midden te zoeken die de taak van de dienst der barmhartigheid op zich kunnen nemen. Er staat niet bij dat het uitdelen van de goederen en dergelijke alleen voorbehouden was aan deze mannen, dus daar ga ik dan ook niet vanuit. Het lijkt alsof de mannen aangesteld werden als waarnemers.

De Kerk te Wesel, die ik in de inleiding reeds noemde benoemde de diaconessen op grond van 1 Tim. 5:9. Daar het in dit schriftgedeelte uitdrukkelijk gaat over weduwen, en het vers in de context staat van de vraag wie wel of niet een weduwe is, kan ik hierin niet zeggen dat vrouwen van boven de 60 diaconessen genoemd kunnen worden.

De tekst in 1 Tim. 3 gaat het wel over oudsten en diakenen. In het eerste vers van het hoofdstuk wordt in de NBG '51 gesproken over het opziensambt. Hieruit volgt een beschrijving waaraan deze man moet voldoen. Evenzo vervolgt vers 8 met een soortgelijke lijst voor het diakenschap.

Mij lijkt het duidelijk dat opzienschap en diakenschap hier op dezelfde manier behandeld worden. Evenzo moeten wij op eenzelfde manier tegen beide ambten aankijken.

Klaarblijkelijk heeft het diakenschap een dusdanige ontwikkeling doorgemaakt, dat het aan het einde van de jaren '50 van de eerste eeuw al een volwaardig ambt was naast dat van oudste/opziener.

Wederom wordt hier alleen over mannen gesproken. Een volledige taakomschrijving wordt niet gegeven. We kunnen dus niet met zekerheid uit de bijbelteksten halen wat hun precieze taak was. Het is aannemelijk dat je moet gaan denken aan de taak die de diakenen hadden gekregen in Handelingen 6. Zelfde woord. Wederom mannen.

Maar de Bijbel spreekt toch niet alleen van mannelijke diakenen zou een wedervraag na dit gegeven kunnen zijn? Mijn antwoord hierop is dat de Bijbel wel van mannelijke diakenen spreekt, wanneer je kijkt in 1 Timotheus 3. Daar is het diakenschap een ambt.

Wanneer je het Griekse *διακονος* (diakonos) vertaalt naar het Nederlands krijg je het woord dienaar.

Van vrouwelijke dienaren wordt wel degelijk gesproken. Als voorbeelden noem ik Dorcas (Hand. 9), en Phoebe (Rom.16). Van Dorcas wordt niet letterlijk vermeld dat ze de gemeente diende, maar daar kan je wel vanuit gaan gezien de werken die de vrouwen lieten zien die Dorcas gedaan had.

Van Phoebe wordt gezegd dat ze een dienaress van de gemeente was. Zij diende de gemeente. In het Nederlands kan je hier niet echt mee uit de voeten. Was ze nou een dienaress, door de gemeente aangesteld, of was ze nou dienaress uit zichzelf? De Nieuwe Bijbelvertaling spreekt van Febe, die in dienst staat van de gemeente. Hieruit spreekt deels dat de gemeente haar geroepen heeft tot de dienst. In het Grieks staat de gemeente in de Genitivus. Ik zou waarschijnlijk vertalen dat Febe dienaress was ten behoeve van de gemeente. Het lijkt mij dus dat zij niet een aanstelling genoot, maar dit uit vrije wil en liefde voor de Here deed. Maar haar werken werden in de gemeente met hartelijke liefde ontvangen.

Hiermee kom ik aan het einde van het eerste deel van dit betoog. En wil ik duidelijk stellen dat er tweeërlei gesproken kan worden over diakonos.

1. Het ambt van diaken, dat in de Bijbel uitsluitend aan mannen voorbehouden is, waarbij een duidelijke taakomschrijving ontbreekt.
2. Een persoonlijke wil tot het dienstbaar zijn aan de gemeente. Dit geldt voor alle gemeenteleden.

Kerkelijke geschriften

Wat zeggen onze belangrijkste kerkelijke geschriften uit de traditie hierover?

Het is duidelijk dat in de belijdenisgeschriften niet gesproken wordt over vrouwen. En hiermee wil ik niet anti-vrouwelijk overkomen. Deze belijdenisgeschriften gelden in die zin niet als norm voor mij dat ze goddelijk geïnspireerd zouden zijn. Wat hierin staat geschreven is feilbaar.

Dat er dus niet over vrouwen gesproken wordt, is duidelijk, omdat er de discussie niet was of vrouwen wel of niet een ambt mochten hebben. Dat was duidelijk: het mocht niet!

De belijdenisgeschriften proberen zoveel mogelijk de Bijbel te laten spreken. Op grond van de Schriften zegt Art. 30 van de Nederlandse geloofsbelijdenis dat er ten aanzien van de regering van de kerk 2 ambten zijn: Het opziensambt, en het diakenambt. Tevens zijn er dienaren des Woords.

Deze ambten komen terug in artikel 31 als respectievelijk: Predikant, Ouderling, Diaken.

Alles staat in de mannelijke vorm. Het ging dus om mannen.

Nu het belangrijkste punt waarin ik bij dit kopje over wil handelen. De taakomschrijving.

Nu dit gedeelte gaat over vrouwelijke diakenen, beperk ik me tot de taakomschrijving van de diakenen zoals die in het Formulier voor de bevestiging van ouderlingen en diakenen staat op pagina 552 van het Gereformeerd Kerkboek.

Ik geef de kale taakomschrijving vervolgens zal ik iedere taak bij langs gaan en mijn licht laten schijnen op wat dit allemaal zou kunnen betekenen.

- Dienst van de barmhartigheid.
- Huisbezoeken.
- Zich op de hoogte stellen van de moeiten van de gemeenteleden.
- Helpen in nood.
- Bemoedigen.
- Leden oproepen tot behulpzaamheid jegens medegemeenteleden.
- Gaven inzamelen
- Gaven uitdelen.

Dienst van de barmhartigheid

Deze omschrijving lijkt mij een goede samenvatting van het werk dat de diaken dient te verrichten. In alles wat hij doet in de gemeente moet de barmhartigheid centraal staan. De gemeente moet zorg ontvangen en geen gebrek lijden.

Huisbezoeken.

De gemeenteleden dienen thuis bezocht te worden. Normaal wordt dit gedaan om meer te weten te komen over moeiten en zorgen binnen een gezin, maar dit zou het doel van een huisbezoek geheel mislopen. Mijns inziens draait het huisbezoek niet alleen daarom. Het moet gezinnen zich thuis laten voelen binnen de gemeente, en hen het gevoel geven dat zij niet vergeten worden. Want immers, zij die geen huisbezoeken ontvangen dreigen vergeten te worden.

Op de hoogte zijn van moeiten van gemeenteleden.

Navraag thuis, of na de eredienst moeten de diaken op de hoogte brengen van moeiten en zorgen bij de leden. Met een eenmalig huisbezoek per jaar kom je mijns inziens weinig te weten. De diaken zou meer de taak van een vriend dan van een dokter moeten hebben. Een vriend kan dag in, dag uit bij je langs komen. Bij vreugden en bij verdriet. De dokter komt alleen bij ziekte. Wanneer de diaken slechts komt vanwege moeite, dan is hij niet volledig bezet met zijn ambt.

Laat een diaken ook na de dienst eens een praatje maken met mensen uit zijn wijk. Op wijkavonden aanwezig zijn, en meedraaien in de wijk. Misschien dat een wijkdiaken ook wijkdiaken is van de wijk waarin hij woont.

Helpen in nood.

De diaken moet concrete hulp verlenen. Voor zover hij daartoe in staat is, moet hij dus mensen hulp aanbieden. Hij moet zich persoonlijk betrokken voelen bij deze mensen. De diaken is meer een hulpverlener dan bij voorbeeld de opziener/ouderling, die meer de taak heeft de gemeente te besturen.

Leden aansporen tot behulpzaamheid.

Hier komt een soort delegerende taak om de hoek kijken. Want in het punt hiervoor kan wel mooi staan dat de diaken hulp moet verlenen, maar ook hij is geen schaap met vijf poten. Hij kan ook niet altijd hulp verlenen. Het zou een dagtaak worden als hij dat zou doen. Vandaar dat hij zijn wijk moet aansporen tot onderlinge hulpverlening vooral met bijvoorbeeld kleine hand- en spandiensten. Of, wanneer het kan, ook hulpverlening met meer diepgang.

Gaven inzamelen en uitdelen.

Deze twee taken neem ik maar in een. Want het betreft hier de liefdegaven van de gemeenteleden gegeven in de collecten. Zij verzamelen het. Stellen het bedrag vast, en verdelen de gelden over de betreffende doelen. Tegenwoordig zijn de doelen meer en meer tot onderhoud van kerk en predikanten, maar vroeger was er ook de armenzorg, en leefde de predikant van de giften. Nu is het meer andersom, want de armenzorg is door de overheid overgenomen.

De armenzorg lijkt mij een blijvend belangrijk punt in de uitdeling van de gelden. Houd een potje achter voor hulpbehoevende mensen die geen mogelijkheid hebben om iets als een eerste levensbehoefte.

Conclusie

Wat zeg ik zelf ten aanzien van het bovenstaande?

Het lijkt mij duidelijk dat in het ambt van diakenen, zoals de Schrift stelt, slechts mannen benoemd kunnen worden. Het lijkt mij onredelijk om daarmee te zeggen dat vrouwen niet dienstbaar mogen zijn, want óók daar is de Bijbel duidelijk in: Vrouwen zijn dienstbaar aan de kerk.

De taakomschrijving zoals die in het formulier vermeld staat is behoorlijk uitgebreid voor een diaken. Mij lijkt het daarom noodzakelijk om de diakenen als 'waarnemers' te laten fungeren in de wijk. De diakenen fungeren dan als een wijkcoördinator. Ze kennen de gemeenteleden in de wijk, en weten wat er speelt, en wat ze doen.

De prioriteit van de diakenen zou mijns inziens het beste liggen in het aansporen van gemeenteleden tot behulpzaamheid en het inzamelen en uitdelen van de gaven. Tevens blijven huisbezoeken en navraag naar moeiten en zorgen een belangrijk iets.

Het concrete helpen in de noden zou meer en meer onderling in de wijk geregeld moeten worden, en waar nodig moet de diaken iemand kunnen doorverwijzen naar professionele hulpverlening wanneer hulp door gemeenteleden en ambtsdragers niet blijkt te helpen.

Wanneer een diaken zijn wijk kent, dan weet hij ook wie het meest geschikt is voor welke manier van behulpzaamheid aan een ander. Op die manier is het geen probleem om mannen of vrouwen in te zetten. Want dienstbaar zijn ten behoeve van de gemeente en haar leden is voorbehouden aan mannen en vrouwen en kinderen (mochten die ertoe in staat zijn).

Het lijkt mij dan ook niet zinloos om ons als Gereformeerde Kerken te bezinnen op het ambt van diaken. We moeten niet schuwen dit ambt opnieuw te durven invullen.

De manier zoals we het nu invullen is ook pas vastgelegd in de 16^e en 17^e eeuw. Na 300/400 jaar is een beetje herformulering en herstructurering een noodzaak. We leven in een jachtige maatschappij. En de huidige taak voor diakenen lijkt meer en meer een dagtaak te worden.